

Lifelong
Learning
Programme

Latvijas Augstākās izglītības iestāžu kvalitāte Latvijā – problēmas un risinājumi

Augstākās izglītības iestādes ceļā uz iekšējās kvalitātes kultūru
2013.04.04. Rīgā Dr.art. Andris Teikmanis

Kvalitātes problēmu konteksts

- Tradicionālās kvalitātes vadības sistēmas – piemēram, viduslaiku amatnieku ģildes
- Kvalitātes vadības sistēmu vēsturiskie iemesli – industriālā revolūcija 19.gadsimtā
- Kvalitātes vadības nepieciešamība augstākajā izglītībā – augstākās izglītības masveidības sekas

Ceļš uz masu AI un kvalitāte I

- Pēdējo pāris desmitgažu laikā augstākā izglītība visā pasaulē un arī Latvijā ir pārmainījusies no elitāras jomas masu augstākajā izglītībā un šīm pārmaiņām ir būtiskas sekas.
- Laikā, kad augstākā izglītība bija elitāra, augstskolas varēja atlasīt labākos reflektantus, labākos mācībspēkus, tām nebija nepieciešama ārēja kvalitātes kontrole.
- Tās nodrošināja kvalitāti vadoties no tradīcijas nosacītiem iekšējiem standartiem, to absolventi pašsaprotami bija nodrošināti ar darbu, sociālu prestižu un karjeras iespējām un tām nepieciešamie līdzekļi atbilda pieejamajiem avotiem.

Ceļš uz masu AI un kvalitāte II

- Augstākai izglītībai paliekot masveidīgai, tas viss izmainījās. Plašāks studējošo skaits noteica:
- zemākus kritērijus reflektantu uzņemšanai ,
- zemākus studiju standartus,
- nepieciešamību ieviest ārējās kvalitātes kontroles mehānismus,
- samazināja absolventu darba un karjeras izredzes,
- radīja spriedzi augstākās izglītības finansēšanā

Ceļš uz masu AI un kvalitāte III

- Neskatoties uz spriedzi, kuru radās nepietiekami finansētai augstākai izglītībai paliekot masveidīgai, sabiedrība augstākai izglītībai ir izvirzījusi un turpina izvirzīt arvien jaunus, dažkārt konfliktējošus un pārāk lielus mērķus cerot, ka augstākā izglītība kā tāda varēs atrisināt:
  - ekonomiskās izaugsmes,
  - darba vietu trūkuma,
  - inovāciju,
  - sociālā taisnīguma
  - neveiksmīgas publiskās pārvaldes problēmas.

Ceļš uz masu AI un kvalitāte IV

- Plašāks un daudzveidīgāks studējošo skaits nosaka arī daudzveidīgāku augstākās izglītības institūciju klāsta nepieciešamību pretēji tendencēm turpinot unificēt augstskolas.

Ceļš uz masu AI Latvijā

- Latvijas augstākās izglītības sistēmas pāreja no elitāras uz masu izglītības sistēmu pēdējos 23 gados nenoritēja viegli
- Neskatoties uz jaunu valsts (un arī pašvaldību) augstskolu dibināšanu, augstākās izglītības pieprasījums pārsniedza piedāvājumu un izveidojās brīva tirgus niša privātajiem augstākās izglītības operatoriem
- Nepietiekamais publiskais finansējums nosacīja to, ka ne vien tikai privātajās, bet arī publiskajās augstskolās sāka piedāvāt iespēju augstāko izglītību, kuru apmaksāja paši studējošie

Duālā finansēšanas sistēma

- Izveidojās duāli finansēta augstākās izglītības sistēma, kurā savu lomu nospēlēja arī tirgus mehānismi.
- Pieprasījums noteica piedāvājumu un patērētāju maksātspēja – cenu.
- Šāda sistēma radīja dažas noteiktas sekas – raibs operatoru klāsts, atšķirīgi iekšējās kvalitātes kritēriji un mērķi, noteiktu studiju jomu, kurās studējošajiem ir cerības iespējami ātrākā laikā atgūt savus ieguldījumus, dominēšana tirgus piedāvājumā utt.

Nepietiekams AI ieguvēju skaits

- Neskatoties uz to, ka Latvijā var viegli identificēt masu augstākās izglītības ieviešanas problemātiskās sekas, nodrošināt masu augstāko izglītību neizdevās.
- NAP galvenais AI sistēmas mērķa rādītājs – 2020. gadā iedzīvotāju īpatsvars 30-34 gadu vecuma grupā, kuri ir ieguvuši augstāko izglītību sasniedz 40%.
- Latvija šajā rādītājā joprojām atpaliek kā Igaunijas, tā no Lietuvas, kuras šo rādītāju sasniedza jau 2012. gadā.

Sociālā plaisa

- Latvijā ir arī viena no lielākajām sociālajām plaisām AI jomā.
- Saskaņā ar Eurostat datiem, 2005.gadā Eiropā vidējais augstāko izglītību ieguvušo skaits, kuru vecākiem ir zems izglītības līmenis bija 16,5%, Latvijā 9,5%, Igaunijā 18,8%, Lietuvā 15,3% un Eiropā vidējais augstāko izglītību ieguvušo skaits, kuru vecākiem ir vidējs izglītības līmenis bija 31,5%, Latvijā 23%, Igaunijā 30,7%, Lietuvā 29,9%.
- Starp risku zaudēt studējošos un neiegūt nepieciešamo absolventu skaitu un radušos un nepārvarēto sociālo plaisu pastāv acīmredzama kopsakarība.

Galvenie sasniedzamie rezultāti un vērtības 2020.gadā (visi plānošanas dokumenti)

Rezultāti	Latvija 2030	Eiropa 2020	NAP2020	LNRP
Augstāko izglītību ieguvušo īpatsvars vecuma grupā no 30 līdz 34 gadiem %	>40 (2030)	40	40	34-36
Iedzīvotāju skaits ar augstāko izglītību, vecumā no 30-34 gadiem, tūkst.				61,1
Grādu vai kvalifikāciju ieguvušo studentu skaits augstskolās un koledžās (tūkst./ cilv.)			28,6	
R&D finansējums % no IKP		3	1,5	1,5

Problēmu konteksts

- Kā nodrošināt augstākās izglītības kvalitāti ierobežotu resursu apstākļos?
- Vai ir iespējams nodrošināt augstākās izglītības kvalitāti ierobežotu resursu apstākļos?
- Vai visiem iesaistītajiem ir līdzīgi priekšstati par to, ko tieši nozīmē augstākās izglītības kvalitāte?

Standarti un vadlīnijas kvalitātes nodrošināšanai augstākajā izglītībā

- 1. daļa: Eiropas standarti un vadlīnijas iekšējai kvalitātes nodrošināšanai augstākās izglītības iestādēs
- 2. daļa: Eiropas standarti augstākās izglītības kvalitātes ārējai nodrošināšanai
- 3. daļa: Eiropas standarti ārējās kvalitātes nodrošināšanas institūcijām

ESG iekšējai kvalitātes nodrošināšanai AI

- 1.1 Kvalitātes nodrošināšanas politika un pasākumi
- 1.2 Programmu un piešķiramo grādu apstiprināšana un periodiska vērtēšana
- 1.3 Studentu vērtēšana
- 1.4 Pasniedzēju kvalitātes nodrošināšana
- 1.5 Mācību līdzekļi un palīdzība studentiem
- 1.6 Informācijas sistēmas
- 1.7 Sabiedrības informēšana

ESG ārējai kvalitātes nodrošināšanai AI

- 2.1 Iekšējo kvalitātes nodrošināšanas pasākumu lietojums
- 2.2 Ārējo kvalitātes nodrošināšanas procesu izstrāde
- 2.3 Lēmumu kritēriji
- 2.4 Mērķim atbilstošie procesi
- 2.5 Ziņojumi
- 2.6 Turpmākie pasākumi
- 2.7 Periodiska kontrole
- 2.8 Visas sistēmas analīze

Kvalitātes vadības sistēmas un Herberta Saimona (Herbert A. Simon) "*The Sciences of the Artificial*"

- Artefakts kā interfeiss
- Ārējā vide – vide kurā artefakts funkcionē
- Iekšējā vide – paša artefakta organizācija un substance
- All kā artefakts

Kvalitātes sistēmas kā mākslīgas sistēmas

- Kvalitātes vadības sistēma kā artefakta reprezentācija vai organizācijas forma?
- Kas veido ārējo vidi?
- Kā iekšējai videi pieskaņoties ārējās vides prasībām?

Kvalitātes sistēma dizaina nosacījumi I

- Jāpieņem visas iespējamās (alternatīvās) pasaules (ārējās vides), kas atbilst visiem definētajiem ierobežojumiem, citiem vārdiem, veidojot kvalitātes sistēmas ir jāparedz dažādas, mainīgas un atšķirīgas AI ārējās vides
- Paredzēšanas problēmas – pārlietu ierobežotas sistēmas, kuras ņem vērā tikai vienu iespējamo ārējo vidi ir lemtas neveiksmei
- Atgriezenisko mehānismu definēšana un iestrādāšana

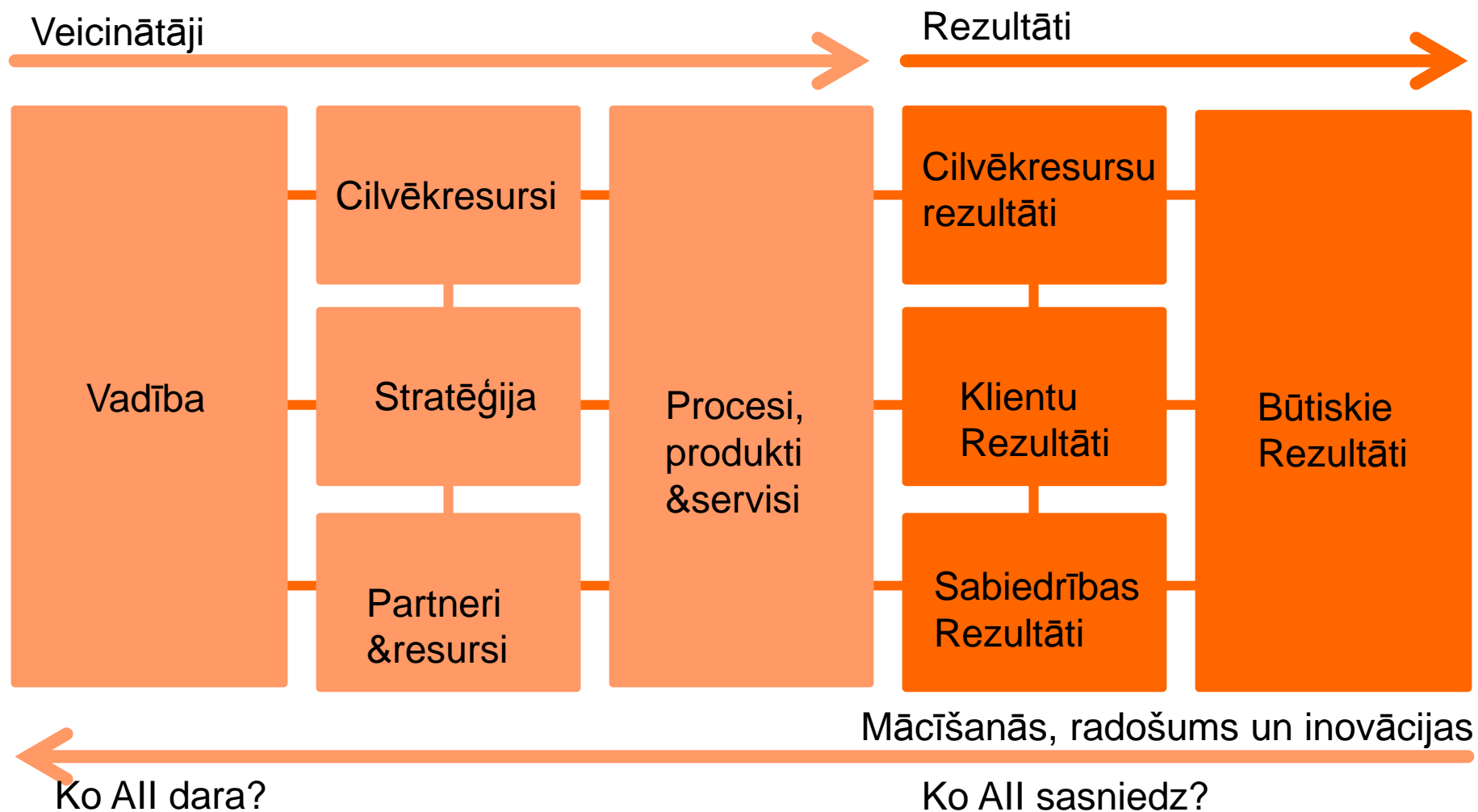
Kvalitātes sistēma dizaina nosacījumi II

- Klientu problēma, kas ir augstākās izglītības klients. Vai augstākās izglītības klients ir studējošais vai sabiedrība kopumā.
- Progresā kritēriju definēšana
- Sistēmas galīgo mērķu problēma – sistēmas mērķu funkcija ir motivēt aktivitātes, kuras rada jaunus mērķus

Kvalitātes vadības sistēmas

- European Foundation for Quality Management (EFQM) Excellence Model
- ISO 9001
- Augstskolas veidots vai vēsturiski nosacīts modelis

EFQM

Kvalitātes vadības sistēmas uzdevumi

- Kvalitātes vadība kā kvalitātes standartu tulkošanas problēma
- All vidējā līmeņa vispārējā personāla, akadēmiskā personāla un studējošo iesaiste
- Sabiedrības informēšana

**Kvalitātes nodrošināšana kā
nepārtraukts process**

Šī prezentācija sagatavota ar Eiropas Komisijas atbalstu IBAR projekta ietvaros. Tā atspoguļo tikai autora viedokli un EK nevar nekādā veidā būt atbildīga par tajā ietvertās informācijas izlietojumu.